

ADAPTAREA INSTITUȚIILOR CU ATRIBUȚII ÎN DOMENIUL SECURITĂȚII ÎN CONTEXTUL INTERCONEXIUNII RISCURILOR ȘI AMENINȚĂRILOR DE MEDIU

ADAPTATION OF SECURITY INSTITUTIONS TO THE INTERCONNECTION OF ENVIRONMENT-RELATED RISKS AND THREATS

*Lector univ. dr. Iulian LĂZĂRESCU**

În ultimele două decenii am asistat la creșterea interesului pentru noile tipuri de amenințări și riscuri la adresa securității, de la probleme de mediu la terorism și instabilitate economică. Definițiile tradiționale ale securității naționale și internaționale, sunt bazate pe o înțelegere limitată a conflictului s-au dovedit neadecvate pentru a descrie întregul spectru de riscuri cu care comunitatea internațională se confruntă în prezent.

Nevoia de a defini conceptul de „securitate mediului” și instrumentele de măsurare a insecurității se aseamănă cu cele din alte domenii ale securității, dar trebuie să fim conștienți că există și anumite caracteristici ale problemelor de mediu care necesită utilizarea de noi instrumente și abordări.

Cuvinte cheie: *instituții ale securității; securitatea mediului; amenințări; riscuri; măsurarea insecurității.*

In the last two decades we have witnessed an increase in the attention given to the new types of threats and risks to national security, from environmental issues, to terrorism and economic instability. Traditional definitions of national and international security are based on a limited understanding of the conflict and have proven inadequate to describe the entire set of risk which the international community is currently facing.

The need to define the concept of „environment security” and the instruments to measure the state of insecurity are similar to those in other fields of security, but we must be

* Academia Națională de Informații „Mihai Viteazul”; -mail: iulian.lazarescu@yahoo.com

aware that there are certain characteristics of environmental issues which require new instrument and approaches.

Keywords: security institutions; environment security; threats; risks; measure the state of insecurity.

Considerații teoretice

În ultimele două decenii am asistat la creșterea interesului pentru noile tipuri de amenințări și riscuri la adresa securității, de la probleme de mediu la terorism și instabilitate economică. Definițiile tradiționale ale securității naționale și internaționale, sunt bazate pe o înțelegere limitată și ușor cuantificabilă a conflictului s-au dovedit neadecvate pentru a descrie întregul spectru de riscuri cu care comunitatea internațională se confruntă în prezent.

Schimbările la nivelul discursului de securitate și al politicilor din domeniu, începând cu finalul Războiului Rece au afectat comunitățile academice și de intelligence, fiind incluși în dezbateri și reprezentanți ai unor comunități științifice care până în acel moment nu se arătasera interesate de domeniul securității internaționale¹.

Nevoia de a defini conceptul de „securitate mediului” și instrumentele de măsurare a insecurității se aseamănă cu cele din alte domenii ale securității, dar există și anumite caracteristici ale problemelor de mediu care necesită utilizarea de noi instrumente și abordări. Problemele de mediu sunt transnaționale, de multe ori nu sunt produse intenționat, au un nivel ridicat de incertitudine și soluționarea lor se poate realiza doar cu contribuția unor comunități științifice².

În adresarea problemelor de mediu, politicile de securitate trebuie să fie implementate la nivel sistemic și nu individual, să ia în considerare caracterul neintenționat al acțiunilor și proiecția în timp a amenințării (măsurile trebuie luate cu mult timp înainte de materializarea riscurilor)³.

Politicile de securitate trebuie să fie bazate pe previziuni strategice și pe o bună cunoaștere a locurilor unde există sisteme și regiuni vulnerabile înainte ca schimbări catastrofice să aibă loc. În acest context se remarcă nevoia dezvoltării unor sisteme de early-warning, care să ofere produse analitice relevante, având la

¹ Chad Michael BRIGGS, „Environmental security, abrupt climate change and strategic intelligence”, U.S. Department of Energy, 15 februarie 2009, p. 3 disponibil la <http://www.envirosecurity.org/actionguide/publications/environmentalSecurity.pdf>, ultima accesare 23.05.2012.

² *Ibidem*.

³ *Ibidem*.

bază o cunoaștere aprofundată și flexibilă a vulnerabilităților critice la nivel sistemic și a modului în care aceste vulnerabilități pot fi considerate riscuri la adresa securității naționale⁴.

Deși o mare parte din resursele comunităților de intelligence sunt alocate obținerii de intelligence tactic și operațional, beneficiarii guvernamentali au nevoie și de o cunoaștere a modului în care lumea înconjurătoare va evolua pe termen lung. Condițiile de mediu ocupă un loc superior în cadrul acestor preocupări, deși există un număr foarte mic de analize în domeniu. Chiar și atunci când analizele strategice au inclus factori de mediu, au fost aplicate modele politice sau economice care s-au dovedit neadecvate pentru înțelegerea problemelor ecologice complexe⁵.

Cu toate acestea adevărata valoare a intelligence-ului strategic, nu este de a oferi intelligence cu privire la ceea ce este considerat a fi scenariul cel mai probabil. Astfel de informații sunt în general, deja disponibile și nu conduc la dezvoltarea capacităților de prevenire în vederea unor potențiale evenimente catastrofice. Cu adevărat utilă este identificarea așa-numitelor „lebede negre” sau „surprize strategice”. Acestea sunt evenimente cu un impact mare dar cu un nivel de probabilitate scăzută.

Problemele de mediu tind să fie rezultate neintenționate a acțiunilor colective, ceea ce le conferă un nivel redus de vizibilitate. Surprizele strategice, precum problemele emergente de mediu au loc în general atunci când majoritatea informațiilor necesare prevenirii sunt disponibile și cu toate acestea riscul nu este conștientizat de către decidenții-politici.

Principalul obstacol în realizarea de previziuni eficiente în domeniul securității mediului este conexas mai multor factori importanți: structură organizațională rigidă care împiedică formarea unor canale de comunicare eficiente, conservatorism metodologic și percepții cognitive a riscului deformatate de experiențe trecută și subestimarea evenimentelor cu o probabilitate scăzută.⁶

Înțelegerea riscurilor și impactului asociate schimbărilor climatice necesită o cooperare interdisciplinară între cercetători, care este adeseori împiedicată de existența unor granițe bine delimitate între discipline și a fragmentării organizaționale a universităților și centrelor de cercetare⁷.

Impactul asupra securității a schimbărilor climate este și mai dificil de evaluat, ținând cont de faptul că domeniul securității mediului este încă unul aflat la

⁴ *Ibidem.*

⁵ *Ibidem. p. 4.*

⁶ *Ibidem. p. 5.*

⁷ *Ibidem.*

început și nu există o tradiție a cooperării între specialiștii de mediu și cei din domeniul securității. De asemenea, se poate observa un clivaj între cei care elaborează politicile publice în domeniu și comunitatea de intelligence, generat de existența unor bariere de securitate tradițională, menite să prevină accesul neautorizat la informații clasificate. Lipsa schimbului de informații inter-instituțional constituie o problemă și în ariile tradiționale ale securității, accentuându-se când vine vorba de securitatea mediului, unde expertiza se întâlnește în cadrul comunităților academice internaționale și nu la nivelul organizațiilor de intelligence⁸.

Chiar și atunci când informațiile sunt disponibile, există anumite bariere cognitive care împiedică acceptarea existenței unor riscuri potențiale. Estimările de probabilitate sunt realizate pe baza experienței trecute și în general indivizii nu se așteaptă și nu se pregătesc pentru situații cu care nu s-au confruntat până în acel moment⁹. În opinia unor specialiști din cadrul comunității de intelligence, realizarea de evaluări asupra problemelor de mediu este îngreunată și de faptul că actualul nivel de cunoaștere științifică în domeniu este destul de scăzut, făcând imposibilă realizarea unei analize detaliate la nivel statal. Majoritatea materialelor pe tema schimbării climatice analizează acest fenomen la nivel regional, în timp ce analiștii de intelligence și-ar dori să aibă acces la modele regionale și locale bine construite și validate¹⁰. În realizarea acestor evaluări de securitate pe tematici de mediu, comunitatea de intelligence nu își dorește duplicarea capabilităților care există deja în interiorul comunității științifice, însă pentru a-și realiza cu succes activitatea este nevoie de sprijinul unor experți în domeniu¹¹.

Din punct de vedere al analizei în domeniul securității mediului, majoritatea acestora pot fi realizate din surse deschise în afara comunității de intelligence de către experți pe probleme de mediu sau membrii ai instituțiilor de stat, care nu fac, însă parte din comunitatea de intelligence. Însă calitatea produselor analitice ar fi mult îmbunătățită dacă ar exista un corp mai mare de cunoaștere a comportamentului uman trecut și prezent. Pentru a realiza aceasta este nevoie de o integrare a modelelor sociale, economice, militare și politice¹².

⁸ *Ibidem.*

⁹ *Ibidem.*

¹⁰ Thomas FINGER, "National Intelligence Assessment on the National Security Implications of Global Climate change to 2030", *Statement for the Record before the Permanent Select Committee on Intelligence and the Select Committee on Energy Independence and Global Warming*, 25 iunie 2008, pp. 18-19 disponibil la http://media.npr.org/documents/2008/jun/warming_intelligence.pdf, ultima accesare 10.01.2012.

¹¹ *Ibidem.*

¹² *Ibidem.*

Un alt obstacol important îl constituie dificultatea de a transfera riscurile de mediu în domeniul amenințărilor la adresa securității. Oamenii în general înțeleg riscurile pe baza unor categorii de gândire prestabilite care se bazează pe modele de analiză la nivel statal din timpul Războiului Rece. Primele conexiuni dintre probleme de mediu și domeniul securității s-au realizat în contextul unor preocupări în domeniul medical asupra testelor de arme nucleare de la începutul anilor 1960, dar dezbateră efectivă asupra ideii de securitatea mediului a apărut în 1989. Primele analize în domeniu erau axate asupra posibilității ca împrăștierea resurselor să conducă la izbucnirea unor conflicte violente între state. În prezent centrul atenției s-a mutat asupra potențialului de risc a schimbărilor climatice¹³.

Răspunsul organizațiilor de intelligence la provocările din domeniul mediului

Domnul Amb. George Cristian Maior remarcă în articolul „Cunoașterea strategică în era globalizării” că „deși spectrul securității naționale s-a lărgit în mod semnificativ în ultimele decenii pentru a îngloba amenințări la adresa infrastructurilor critice, riscuri de mediu, riscuri demografice, serviciile de informații au rămas în bună măsură, în secolul XX și chiar la începutul secolului XXI, focalizate asupra aspectelor de hard security – legate de pace, război, spionaj sau terorism”¹⁴.

În acest context trebuie să evidențiem faptul că definiția lui Sherman Kent pentru intelligence-ul strategic a reprezentat un răspuns bun în timpul Războiului Rece, însă trebuie reactualizată pentru mediul de securitate din zilele noastre. Riscurile de mediu sunt globale și interdependente, de aceea trebuie analizate dintr-un punct de vedere extins, pentru a include convingerile, percepțiile, acțiunile și consecințele involuntare ale multiplilor actori de pe scena mondială.

Apariția unui număr tot mai mare de instituții și think-tankuri care realizează cercetare în domeniul securității mediului a condus la elaborarea unor studii interesante care abordează problema relației care trebuie stabilite între intelligence-ul strategic și domeniul securității mediului. Dintre acestea se remarcă activitatea Grupului Glasgow, care în ultimii ani a încercat să definească atât deficiențele în stabilirea unei astfel de conexiuni, cât și pașii care trebuie urmați pentru înlăturarea obstacolelor identificate¹⁵.

¹³ Chad Michael BRIGGS, *op.cit.*, p.6.

¹⁴ George Cristian MAIOR, „Cunoașterea strategică în era globalizării” în George Cristian MAIOR (coord), *Un Război al Minții*, Ed. RAO, București, 2010, p. 34

¹⁵ Grupul Glasgow, „Enabling Strategic Intelligenc on Energy and Environmental Security Impacts and Consequences”, *Rezumatul discuțiilor din cadrul întâlnirii din Glasgow, Scoția, 8-9 noiembrie 2007*, 10

Deficiențele observate de experți din cadrul acestui think-tank sunt următoarele:

- la nivel național, decidenților politici le lipsesc informațiile necesare cu privire la modul în care factori din domeniul energetic și de mediu pot afecta stabilitatea regională și globală.

- nu a fost identificată până în prezent o modalitate prin care intelligence-ul strategic din domeniul securității mediului să fie încadrat în viziunea tradițională asupra securității naționale

- actualele provocări de securitate sunt globale și au o natură sistemică, putând fi adresate doar prin dezvoltarea unei capabilități de intelligence strategic care să fie globală și sistemică.

În acest context, experții propun implementarea următoarelor măsuri:

- crearea unor capabilități de securitate globale, a unui „ecosistem de cunoaștere” în domeniul mediului în cadrul căruia entități multiple să contribuie la generarea de cunoaștere, agregând și filtrând informațiile disponibile.

- acest „ecosistem de cunoaștere” ar umple actualul vid care există prin comunicare atât către sectorul public cât și cel privat al implicațiilor pe care problemele de mediu le pot avea asupra securității naționale și internaționale.

- „ecosistemul de cunoaștere” al intelligence-ului strategic ar conduce la integrarea intereselor politice și economice, permițând dezvoltarea unor sisteme de avertizare timpurie care să susțină procesul de luare al deciziilor. De asemenea ar putea avea ca rezultat crearea unor proiecte de demonstrații operaționale importante care ilustrează modul în care actualele tendințe se pot inversa, reducând viitoarele amenințări prin dezvoltarea unor comunități de încredere capabile să abordeze atât colaborativ, cât și pragmatic, principalele provocări în ceea ce privește energia și mediul.

- sistemul propus s-ar baza pe expertiză din domenii diverse precum: virusologie, biologie evolutivă, cercetarea rețelelor, economia pentru dezvoltare, gestionarea dezastrelor, științe politice, relații internaționale, precum și metodologii de evaluare a sistemelor dinamice, aplicabile în cazul unor fenomene interdependente din domeniul securității.

- un rol important ar fi jucat de „cultivatorii” sistemului care ar produce și susține comunitatea de cunoaștere, bazată pe lucru colaborativ, orientându-i

activitățile spre producerea de intelligence strategic cu aplicații practice în domeniul securității mediului.

•noul „ecosistem” de cunoaștere va deveni o sursă credibilă și obiectivă de informații, mult mai bună decât sursele disponibile în prezent în cadrul instituțiilor guvernamentale și neguvernamentale ce acționează doar în domeniul securității energiei și mediului. De asemenea, va cultiva sentimentul de auto-conștientizare în cadrul grupului, contribuind astfel la depășirea limitelor observate frecvent în cadrul unităților mici de analiști, care operează doar într-o singură organizație¹⁶.

Abordarea propusă de **Grupul Glasgow** include patru etape: **observație, elaborare, testare și eficientizare**. Atingerea acestor patru etape presupune urmarea unui set de pași, precum:

1. axarea inițială pe probleme emergente care demonstrează în mod clar modul în care problemele de mediu au implicații în domeniul securității

2. identificarea și angajarea unor experți din comunitățile academice și crearea unor canale de comunicare între aceștia

3. evidențierea nevoii de stabilire de legături și de angrenare a experților și centrelor de cercetare cu expertiză în domeniu în dezvoltarea sistemelor de early-warning și analiză a riscului.

4. crearea unor instrumente care să capteze intelligence-ul strategic rezultat din interacțiunea acestor experți.

5. elaborarea unor mecanisme (reguli, instrumente tehnologice, modele de guvernare) care să sprijine apariția „ecosistemelor de cunoaștere” atunci când acest lucru este posibil

6. evaluarea permanentă a „lecțiilor învățate” în vederea eficientizării activității¹⁷.

Concluzii

Deși problemele de mediu, precum lipsa alimentelor, apei și energie pot avea un impact semnificativ asupra securității statului, totuși structurile tradiționale de securitate națională nu sunt pregătite pentru a face față acestor provocări globale. Deoarece riscurile legate de diminuarea resurselor sunt sistemice și neliniare, acestea devin insesizabile atunci când fragmente dintr-un sistem extins sunt analizate separat. Din această cauză se remarcă nevoia unei noi abordări privind obținerea și utilizarea informațiilor. Se preferă informațiile colectate din

¹⁶ Grupul Glasgow, *op.cit.*, p.2, ultima accesare 05.03.2012.

¹⁷ *Ibidem*.

multiple surse în locul acumulării datelor într-un model unic. Trebuie elaborate „ecosisteme” adaptabile de cunoaștere, care să realizeze conexiunea între datele provenind din diverse zone, ca răspuns la aceste probleme sistemice și interdependente. Un exemplu al unei astfel de model este inițiativa Departamentului american pentru energie, *Programul pentru Energie Globală și Ecosistemul Strategic al Mediului*. În cadrul acestui parteneriat internațional, participanții contribuie prin individualizarea riscurilor și insecurităților în cadrul evaluărilor privind energia globală și provocările la adresa mediului înconjurător.

Dezvoltarea capacității indispensabile de culegere de informații strategice ar putea asigura:

- avertizarea timpurie a factorilor de decizie în legătură cu riscurile emergente
- impunerea unui raționament care transcende zona grupurilor de interese
- conștientizarea viitoarelor direcții alternative ale dezvoltării tehnologiilor energetice și piețelor internaționale, a viitoarelor provocări în ceea ce privește mediul și astfel a posibilității de a acționa, a adapta și configura¹⁸.

BIBLIOGRAFIE

- BRIGGS, Chad Michael, „Environmental security, abrupt climate change and strategic intelligence”, *U.S. Department of Energy*, 15 februarie 2009;
- FINGER, Thomas, “National Intelligence Assessment on the National Security Implications of Global Climate change to 2030”, Statement for the Record before the Permanent Select Committee on Intelligence and the Select Committee on Energy Independence and Global Warming, 25 iunie 2008;
- Grupul Glasgow, „Enabling Strategic Intelligence on Energy and Environmental Security Impacts and Consequences”, *Rezumatul discuțiilor din cadrul întâlnirii din Glasgow, Scoția, 8-9 noiembrie 2007*, 10 decembrie 2007;
- LEAUA, Ana Ligia, „Securitate și dezvoltare durabilă – Informații strategice privind mediul înconjurător (II)”, *Revista Română de Studii de Intelligence*, nr. 4, decembrie 2010;
- Maior, George Cristian, *Un Război al Minții*, Editura Rao, București, 2010

¹⁸ Ana Ligia LEAUA, “Securitate și dezvoltare durabilă – Informații strategice privind mediul înconjurător (II)”, *Revista Română de Studii de Intelligence*, nr. 4, decembrie 2010, p. 158.